

BARNESAKKYNDIG KOMMISJON

Informasjonsskriv nr. 1. 2012

Etter at Barnesakkyndig kommisjon har vært i funksjon i noen år, har vi samlet en del **erfaringer om de sakkyndige rapportene**. Vi har på bakgrunn av disse erfaringene utarbeidet dette informasjonsskriv med anbefalinger til oppdragsgivere og de sakkyndige.

I dette informasjonsskrivet tar vi for oss noen **«vanlige» mangler** som det ofte gis bemerkninger på. Vi vil så mer spesifikt si noe om temaet *tilknytning og samspillobservasjon av foreldre og små barn*, og gi noen anbefalinger om disse temaene.

Formelle mangler

Mange av kommisjonens bemerkninger knytter seg til manglende opplysninger om formalia.

Den sakkyndige rapporten skal inneholde opplysninger om oppdragsgiver, dato for oppnevning og tildeling av mandat, samt dato for avgivelse av rapport. Navn og fødselsdato på barn og foreldre er også nødvendig.

Vi viser til «Veiledende mal for oppbygging av den sakkyndige rapporten» på vår hjemmeside.

Manglende samtaler med barn

Det følger av *Veiledende retningslinjer for sakkyndig arbeid i barnevernsaker for barneverntjenesten, fylkesnemnda og domstolen*, side 27 og 28, blant annet at **samtalen i de fleste saker vil være hovedmetoden til den sakkyndige, og at den sakkyndige bør ha direkte kontakt med barnet** og samtale med ham/henne så langt det er mulig, jf. barnevernloven § 6-3.

Prinsippet om barns rett til å uttale seg er også en av de grunnleggende rettigheter i barnekonvensjonen, og er nedfelt i det norske regelverket ved menneskerettsloven og i særlover som barnevernloven. I barnevernssaker er uttaleretten formulert slik at **barn som er fylt 7 år, og yngre barn som er i stand til å danne seg egne synspunkter, skal informeres og gis anledning til å uttale seg før det tas avgjørelse i en sak som berører ham/henne**.

Unntak fra krav om samtaler med barn kan tenkes der samtalen vurderes å ikke være forenlig med hensynet til barnets beste. Dersom det skal gjøres unntak, vil dette måtte begrunnes konkret i den enkelte sak. Ved vurderingen skal det tas hensyn til forhold rundt barnet og sakens karakter.

Redegjørelse for barns tilknytning til omsorgspersoner

Ved oppnevningen som sakkyndig i barnevernssaker, får den sakkyndige et mandat fra oppdragsgiver. **Ett av momentene i slike saker er ofte vurdering av barnas tilknytning til foreldrene.**

Barnesakkyndig kommisjon opplever at dette vurderes eller besvares på svært forskjellige måter. Vi ønsker gjennom dette informasjonsbrevet å gi noen retningslinjer for **hva vi mener kan forventes** av den sakkyndige utredningen for å kunne gjøre en reell vurdering av tilknytningskvalitet, alternativt at den sakkyndige ikke vurderer tilknytning i tradisjonell forstand, men avgrenser seg til å vurdere samspill og/eller relasjonene.

Tilknytningsbegrepet er et psykologisk begrep, men også et folkelig begrep. Ved bruk i en sakkyndig rapport, vil det være viktig å være bevisst hvordan begrepet benyttes. Evne til å utvikle tilknytning er medfødt og biologisk forankret. Det betyr at barn alltid vil utvikle tilknytning til sine foreldre eller andre som har den daglige omsorgen for barnet. Spørsmål om barnet er knyttet til sine foreldre som han/hun lever sammen med er derfor ikke et aktuelt spørsmål. Ut fra et psykologfaglig perspektiv er det eventuelt kvaliteten på tilknytningen som må vurderes. Barn vil alltid knytte seg til sine foreldre uavhengig av kvaliteten på omsorgen som tilbys.

Tilknytning utvikles gjennom kontakt og samspill med omsorgspersonen og det anslås at **tilknytning er etablert rundt 7 – 9 måneders alder. Kvaliteten på tilknytningen vil variere avhengig av omsorgens kvalitet og de relasjonserfaringer barnet har med sine omsorgspersoner.** Tilknytning vurderes ikke som god/dårlig eller sterk/svak. Barnets tilknytning til sine omsorgspersoner er uttrykk for barnets tilpasning til den omsorg hun/han får og har fått. **Det betyr at barnets tilknytningsstrategi er nyttig – og i den forstand god – i den omsorgssituasjonen barnet lever i, uten at tilknytningsstrategien nødvendigvis er helse- og utviklingsfremmende for barnet.**

Barns **tilknytning er personspesifikk**. Det betyr at **barnet kan ha ulik kvalitet på tilknytning til henholdsvis mor eller far, og det må gjøres spesifikke vurderinger av kvaliteten av tilknytning til hver av foreldrene**. Etter hvert som barnet blir eldre blir barnets tilknytningsstrategi mer global. Tilknytningens kvalitet kan endres som følge av at omsorgspersonen endrer sin måte å møte barnet på.

Tilknytningsatferd utløses når barnet opplever stress eller fare. Det betyr at ved observasjon i hjemmet, vil den sakkyndige kunne beskrive kvaliteten på samspill, men **ikke nødvendigvis kunne uttale seg om tilknytningsstrategi eller mønster**. Mary Ainsworth utviklet ”Fremmedsituasjonen” som metode for vurdering av tilknytningsmønstre hos små barn. Denne metoden er senere videreutviklet på noe ulikt vis av henholdsvis Mary Main og Pat Crittenden. Vurdering av de ulike tilknytningsmønstre er knyttet til bruk av ”Fremmedsituasjonen” – noe de sakkyndige vanligvis ikke har tilgang til.

Det anbefales derfor forsiktighet med hensyn til å gjøre vurderinger av tilknytningsmønstre slik det vurderes ved bruk av ”Fremmedsituasjonen”, men heller beskrive relasjonen og samspillet kvaliteten og gjøre vurderinger av hva denne type relasjon eller samspill betyr for barnets utvikling og psykiske helse. For eksempel kan det beskrives hvordan barnet tar initiativ overfor foreldre, hva slags forventninger barnet viser overfor foreldre, om og på hvilken måte barnet søker trøst, grad av turtaking, samt **hvordan foreldre møter barnets initiativ og gir barnet utviklingsstøtte**, for så å gjøre en vurdering av om barnet får det hun/han har behov for av utviklingsstøtte emosjonelt, sosialt og kognitivt.

Observasjon av samspill mellom foreldre og små barn – 0-6 år

Dess yngre barnet er, dess viktigere er det å gjøre samspillsobservasjoner for å kunne vurdere kvaliteten på samspillet og grad av utviklingsstøtte som barnet får.

Det bør skilles mellom hjemmebesøk og samspillsobservasjon. Hjemmebesøk kan blant annet gi informasjon om hvordan en blir mottatt, hvordan foreldrene har tilrettelagt for besøk og hvordan hjemmet ser ut. Det vil også kunne si noe om atmosfæren i hjemmet, de aktiviteter som foregår og hvordan de ulike familiemedlemmer forholder seg til hverandre og til den sakkyndige. Under et hjemmebesøk vil den sakkyndige kunne gjøre en samspillsobservasjon som vil gi informasjon om kvaliteten på relasjonen mellom barn og foreldre.

Det finnes ulike metoder for vurdering av samspill – ex. CARE-Index, PCERA, MIM, Crowell. Disse metodene forutsetter at samspillsekvensen tas opp på video for analyse. Selv om ikke den sakkyndige behersker en spesifikk metode for analyse av samspill, vil det være nyttig å tilrettelegge en situasjon for en avgrenset tid – for eksempel at en ber foreldre utføre en lekbetont oppgave sammen med barnet sitt. For å gjøre vurdering av samspilletts kvalitet, er det nødvendig med kunnskap om prinsipper i utviklingsstøttende kommunikasjon og hva som forventes relasjonelt av barn på ulike alderstrinn. Kunnskap om utvikling av spedbarns relasjonelle kapasitet er ikke minst viktig ved observasjon av samspill i første leveår. Det er også nødvendig med kunnskap om barns tilpasning til relasjoner, f.eks. at det for noen barn vil være mer adaptivt å smile enn å gråte dersom det føler seg utrygg sammen med foreldrene.

Det bør gjøres samspillsobservasjoner i ulike situasjoner. Dess yngre barnet er, jo mer nødvendig er det med flere observasjoner i ulike situasjoner. Når det gjelder spedbarn, må det foruten situasjoner i forbindelse med stell og måltid, sikres observasjoner når barnet er rede til å være i kontakt.

Samspillsobservasjonene må sammenholdes med hverandre, med andre miljøobservasjoner og med opplysninger om relasjonen og samspillet annet sted fra.

I rapporten bør det gis informasjon om rammebetingelser for samspillsobservasjonene. Det må så beskrives hva som skjer under observasjonen – hvordan barn og foreldre posisjonerer seg til hverandre, barnets oppmerksomhetsfokus og initiativ, omsorgspersonens respondering og oppfølging osv. Deretter må det gjøres en vurdering av samspilletts kvalitet, om barnet får den utviklingsstøtte hun eller han har behov for og hva eventuelle mangler betyr for barnets utvikling og helse.